

Resumé

Høring om terrorbekæmpelse
onsdag den 10. maj 2006 kl. 9-15
Landstingssalen, Christiansborg

Skrevet af freelancejournalist Rasmus Krag Jakobsen for Teknologirådet

Folketingets Retsudvalg havde taget initiativ til høringen om terrorbekæmpelse på baggrund af et konkret forslag om en ny antiterror-lovpakke, som fremlagt af regeringen og behandles i Folketinget i foråret 2006. Tolv eksperter stillede deres viden til rådighed for høringens spørgepanel - Folketingets Retsudvalg. Høringen var struktureret i temaer (tre blokke i programmet), der skulle give politikerne og de øvrige tilhørere et billede af den nuværende terrortrussel, give overblik over lovforslagets juridiske implikationer og behandle de teknologiske muligheder og udfordringer i terrorbekæmpelse.

Terror og terrorbekæmpelse

Historiker **Karsten Fledelius**, der bl.a. har beskæftiget sig med terror på Balkan og i Mellemøsten, lagde ud med den optimistiske note, at terroristbekæmpelse faktisk nytter langt hen ad vejen. Han havde kigget på historien og nogle af de attentater, man har forhindret og hvad der gjorde udslaget. Det første eksempel var op til OL i Sydney i 2000, hvor årvågne newzealandske betjente under en rutinemæssig undersøgelse af en gruppe menneskesmuglere i marts 2000 afslørede, at en islamisk terroristenhed forberedte et attentat mod atomreaktoren Lucas Heights i Australien.

Fledelius anførte, at nogle af de vigtigste elementer for sikkerheden er det personale, der i forvejen befinder sig i alle de normale, rutinemæssige overvågningsfunktioner, som vi finder rundt omkring i samfundet. Et andet eksempelvis er det flypersonale, der opdagede en person, som ville prøve at antænde en bombe i sin sko. Det er almindelige mennesker, der gør deres job, som er vågne og udhvilede og har sans for at noget ikke er normalt og griber ind.

Fledelius pegede også på at gammeldags gedigent politiarbejde ofte er det som fører til opklaring af terrornetværk. Han gav det nyligt optrevlede netværk bestående af unge fra Glostrup med forgreninger til Bosnien og Sverige som eksempel på et meget fint samarbejde mellem dansk, bosnisk og svensk politi. Ressourcerne er derfor godt placeret ved at styrke og udvikle det gængse daglige arbejde, netop fordi terroristerne i høj grad prøver at fungere inden for dagligdagens rammer.

Fledelius gav eksempler på, hvordan befolkningen historisk vender sig imod religiøs fanatisme og ideologisk fanatisme, som begge tilslutter sig et autoritært værdisystem, der sætter normale love for menneskelige adfærd ud af kraft. Hans konkludere, at terrorisme betaler sig på kort sigt, især hvis man får ryddet centrale politiske personligheder af vejen. Men på længere sigt kan man konstatere, at det ikke er udsigtsløst at forsøge at bekæmpe terrorisme. Fledelius sluttede af med igen at pege på vigtigheden af at have udhvilet, ukorrumpet og velrutineret personale.

Jesper Ryberg, professor i praktisk filosofi ved Roskilde Universitetscenter kom med en overordnet kommentar til den udfordring, der ligger, når man fra politisk hold skal træffe beslutninger om borgernes beskyttelse af samfundets sikkerhed den ene side og borgernes retssikkerhed på den anden. Det er ikke en simpel kalkule, men Ryberg ridsede fem spørgsmål op som man i hvert fald må stille sig - en slags tjekliste til politikerne.

(1) Hvad er det for en fare, vi udsættes for eller kan blive ramt af ved terrorangreb? I den internationale debat, bl.a. den amerikanske, har kritikere fremført, at der har været en tendens til at overvurdere omfanget af det, man reelt kan blive udsat for. Det er vigtigt at man med antiterrorinitiativer holder sig proportionerne for øje i forhold til andre problemer, man står overfor i samfundet og normalt er vant til at tackle med en vis form for kølighed eller nøgternhed. Ryberg sammenlignede med dødsulykker i forbindelse med såkaldte Sport Utility Vehicles ("SUV" – en biltype), som slår flere amerikanere ihjel pr. år end terroraktioner.

(2) Hvor meget mindskes risikoen for terror ved et konkret terrorinitiativ? Det er åbenlyst vanskeligt at svare på, men et udspil i USA er at kræve dokumentation for at øgede beføjelser til efterretningstjenester og politi vil føre til en mindskelse i risikoen for terrorangreb, før de øgede beføjelser gives.

(3) Hvordan rammer et givent antiterrorinitiativ borgerne? Det ligger op til en lang række empirisk underbelyste spørgsmål - og etiske problemer - som f.eks. hvad er omkostningerne ved en i højere grad arbitrær frem for retsligt reguleret magtanvendelse over for borgerne? Eller hvad er egentlig konsekvenserne af øget overvågning - knytter de an til selve overvågningen, til mulig misbrug af overvågning eller til brede samfundsmæssige implikationer af det at overvåge? Tilsvarende spørgsmål kan man stille i forbindelse med øget registrering, øget informationsindsamling og informationsdeling.

(4) Hvem og hvor mange borgere rammes af et givet antiterrorinitiativ? Det argument, der nogle gange fremføres om, at sådanne initiativer alene rammer terrorister, holder meget sjældent vand. Her kan man også spørge om antiterrorinitiativer faktisk vil blive brugt i forbindelse med anden kriminalitetsbekæmpelse end lige akkurat i forbindelse med terror.

(5) Hvor længe vil et antiterrorinitiativ have konsekvenser for borgerne? Ryberg pegede på de såkaldte "sunset-clauses" - klausuler der giver en tidsramme for forslaget. Men Ryberg sagde også, at det er svært at forestille sig, at en øget beføjelse til politi og efterretningstjeneste reelt vil blive trukket tilbage i en tid hvor politikere meget nødt vil have klistret prædikatet "soft on crime" eller "soft on terrorism" på sig - også selv om terrorbilledet er ændret til, at der reelt er en mindsket risiko for terrorangreb.

Terroreksperter **Loretta Napoleoni** var fløjet ind fra London for at fortælle om den aktuelle terrortrussel i internationalt perspektiv. Hun har beskæftiget sig med finansieringen af terror og kunne fortælle, hvorfor de tiltag, der er gennemført siden 11. september 2001, har været virkningsløse, hvordan de terroristiske finanser er blevet omstruktureret, og der er brug for integration frem for skrap lovgivning.

Napoleoni begyndte med at konstatere, at terrorfinansiering i Danmark ikke er anderledes end terrorfinansiering i Spanien, Italien eller England. Det er et fænomen, som hele tiden forandrer sig, og man er nødt til at se på terrorfinansieringen som et globalt problem og ikke blot som et problem i det enkelte land. Derefter skitserede

hun, hvordan den globale terrorfinansiering i stedet for at blive ødelagt blot er blevet omstruktureret efter 11. september ovenpå især tre foranstaltninger - indførelsen af Patriot Act i USA, introduktionen af terrorlisterne og nedkæmpelsen af Taliban-regimet. Terrorøkonomien blevet decentraliseret, og selvfinansieringen er blevet langt vigtigere end finansiering ved hjælp af kriminelle forretninger. Endelig er terroraktioner også blevet meget billigere at gennemføre.

Napoleoni fremhævede også krigen i Irak og de europæiske landes introduktion af langt skrapere love over for muslimerne som en vigtig katalysator for terrorøkonomiens omstruktureringer. Indtil krigen i Irak havde Osama bin Laden aldrig nævnt Europa i sine taler og så kun USA som den fjerne fjende, der holdt den nære fjende - de korrupte muslimske oligarkier - ved magten. Efter krigen i Irak fortalte radikale prædikanter den europæiske muslimske ungdom, at de burde dele irakernes følelse af at være blevet ydmyget. Det er baggrunden for fremvæksten af selvfinansierede og lokalt fremavlede grupper f.eks. i Madrid, London, Casablanca og på Sinai-halvøen.

Som følge af omstruktureringerne er terroraktionerne blevet langt simple og billigere - Napoleoni fortalte, at angrebet i New York 11. september 2001 kostede 500.000 dollars, Madrid-bombningen 10.000 dollars, og London-bombningen under 1.500 engelske pund. Drabet på Theo van Gogh, som ifølge Napoleoni forvandlede et ellers tolerant land til et intolerant land, kostede mindre end 100 engelske pund. London-bombningen blev gennemført af en gruppe venner, som ikke havde forbindelse til noget større terror-netværk, og det er den model, vi vil blive konfronteret med i fremtiden. De blev også udført efter politi og efterretningsvæsen havde fået voldsomt udvidede beføjelser for at optrevle terrorgrupper. Napoleoni sagde, at man selvfølgelig skal gribe ind over for terrorismens finansielle grundlag, men man må på en mere gennemtænkt og innovativ måde end tidligere gå til problemets kerne og forholde sig til det, der giver næring til anti-europæiske følelser. Man skal sænke arbejdsløsheden blandt europæiske muslimer, give skattelettelser til firmaer, som ansætter unge muslimer, støtte moderate muslimske moskéer økonomisk og frem for alt arbejde for bedre dialog og integration i samfundet.

Lars Findsen, chef for PET, gav et overblik over terrortruslen i Danmark nu og fremover, og hvordan den bekæmpes. Der har været et forhøjet terrortrusselniveau i Danmark og den vestlige verden i de senere år. Findsen pegede på bombningen i Madrid, Van Gogh-episoden og terrorangrebet i London som eksempler på en generel udvikling, som vi kan lære af, og han lagde vægt på en række fællestræk. Terroristerne kom alle fra lokale radikaliserede netværk, som på kort tid gik fra hovedsagelig at sympatisere med terrorisme til selv at operere. Mange var født og opvokset i landet, havde uddannelse, og var tilsyneladende integrerede, og få var i forvejen kendt af politiet. Grupperne blev ikke kontrolleret udefra men fungerede autonomt. Endelig spillede internettet i alle tilfælde en væsentlig rolle som inspirationskilde og vidensbase. Findsen beskrev forløbet op til handlingerne som en radikaliseringsproces, hvor de unge mænd bevægede sig fra radikale moskeer til helt lukkede netværk, der kun mødes i privat regi. Findsen sagde, at der er et vækstslag i Europa, som er inspireret af en global jihad-ideologi promoveret af folk som Osama bin Laden. Man er gået væk fra forestillingen om, at der i Europa blot udøves støtte til terrorisme ude i verden - i dag er Europa også et sted, hvor der begås jihad.

Den seneste tids negative eksponering af Danmark har medført en væsentlig stigning i antallet af trusler 200 siden januar og et antal sværgninger af myndighedernes hjemmesider med trusselslignende slagord. I Danmark er der personer og miljøer, som har sympati for og støtter terrorvirksomhed, og der er personer og kredse, som på egen hånd vil kunne gennemføre terrorangreb som dem i London og Madrid. Selv om Glostrup-sagen ikke er afsluttet, anførte Findsen, at den baseret på en efterretningsmæssig vurdering, viser, at der er tilstedeværelse af såvel hensigt som kapacitet til terror i Danmark.

Indsatsen hos PET går dels på at styrke den efterforsknings og overvågningsmæssige indsats. Man ønsker at vide, hvad der rører sig i de radikaliserede, ekstremistiske miljøer, opdage hvor radikaliseringen finder sted og finde tidlige indikatorer på, at personer er ved at bevæge sig i retning af egentlig voldelig aktion. Den anden del af PET's indsats er et bredspektret samspil med andre sektorer i samfundet f.eks. ved at uddanne personalegrupper fra Metro og S-tog i forholdsregler i forhold til sikkerhed. Til sidst nævnte Findsen, at man efter udenlandsk forbillede overvejer at gå aktivt ud i lokalsamfundene for at afradikaliserer unge mennesker, der er kommet ud på et skråplan.

I spørgerunden til høringens første del udtrykte Line Barfod (EL) bekymring over, at nogle muslimer blev forbudt at ytre sig og ville vide, om det ikke, ligesom med f.eks. nazisterne, er bedre, at de kan deltage i demokratiet, så man også kan holde øje med, hvad der foregår, og dermed prøve at modvirke radikaliseringen. Hertil svarede Fledelius, at Danmark ikke har forbudt Hitzb-ut-Tahrir i modsætning til andre lande, og at den taktik, man har fulgt, er, at man hellere vil se organisationerne fremme i lyset, end forbyde dem. Lars Findsen supplerede med, at PET mente, at det var den rigtige strategi. Anne Baastrup (SF) spurgte, om de unge i London den 7. juli vidste, at de skulle dø, eller blev de lokket uvidende ind i det, hvortil Lars Findsen sagde, at alt tyder på, at de var klar over, hvad de gik ind til. Elisabeth Arnold (RV) ville høre, om man kan tale om, at antiterroriltag sikrer befolkningens tryghed. Loretta Napoleoni svarede, at den form for absolut sikkerhed simpelthen ikke findes, og det bør politikkerne være ærlige omkring. Hun pegede på, at Europas sikkerhed hænger nøje sammen med skabelsen af fred i Irak, og så længe der ikke er fred dér, vil man ikke kunne føle sig tryk nogen andre steder. Tryghed hænger også sammen med, hvor meget tingene blæses op, mente Ryberg og anførte, at hvis man fortæller folk, at de skal være på vagt hele tiden, så skaber det netop mere usikkerhed. Lars Findsen supplerede med at sige, at man var meget opmærksom på det problem og tilføjede, at den ekstreme højrefløj i forbindelse med Muhammed-sagen iværksatte aktiviteter, der skulle puste til ilden og skabe yderligere konfrontation mellem det gamle Danmark og de muslimske miljøer.

Anne Baastrup (SF) spurgte til, om ikke PET kunne indsamle for mange oplysninger, så man til sidst ikke vidste, hvad man vidste - og Findsen sagde, det var noget, man arbejder med f.eks. ved it-mæssigt at blive bedre til at håndtere de oplysninger, man ligger inde med. Han forklarede, at PET for at identificere personer, der bevæger sig fra radikaliseret til egentlig voldelige aktioner er nødt til at kigge lidt bredere. På spørgsmål fra Morten Bødskov (S) gjorde Findsen klart, at man har fokus på forskellige grupper - indvandrere fra 80'erne og 90'erne som har medbragt en fanatisk religiøsitet hjemmefra, de unge 2. og 3. generations indvandrere, konverterede folk der kan have en tilbøjelighed til at blive fanatisk religiøse og endelig det, man kalder

'de usynlige', som er de tilsyneladende integrerede, der bliver radikaliserede ligesom de unge mænd bag bomberne i Madrid og London. Morten Bødskov (S) spurgte også Napoleoni, om der er sammenhæng mellem organiseret kriminalitet og terror, hvortil hun svarede, at det har der altid været, men efterhånden som enhedsomkostningerne for terrorangrebene falder, vil denne forbindelse få mindre og mindre betydning. Det er faktisk et virkelig stort problem, fordi man dermed mister forbindelsen til den kriminelle verden, hvorigennem man kunne have opsporet dem.

Antiterrorpakkens juridiske implikationer

Strafferetseksperter **Jørn Vestergaard**, docent ved Københavns Universitet, lagde for i høringsens andet del omhandlende de juridiske implikationer ved den foreslåede antiterrorlovpakke. Han indledte med at kritisere forløbet i forbindelse med behandlingen af lovforslaget, og specielt at både Justitsministeriet, Straffelovrådet, høringsinstanserne, offentligheden og Folketinget er blevet udsat for et helt unødigt pres fra justitsministeren og regeringens side. Derpå opfordrede Vestergaard Retsudvalget til at tage høringen alvorligt og udskyde behandlingen af det, som ikke er godt, og det, som ikke haster. I det store hele fandt han, at der var tale om ganske fornuftige opdateringer og justeringer af den eksisterende antiterrorlov, men enkelte punkter trænger til afklaring – specielt det helt grundlæggende og virkelig problematiske: Forslagene til nye straffebestemmelser. Problemet er, at det nye grundlag ifølge Vestergaard er en sump, som udvider kriminaliseringen på en meget diffus måde. En masse procedurer og kompetenceplaceringer i retsplejens anvendelsesområder bliver væsentligt udvidet, fordi straffeloven kommer til at dække et bredere felt. Vestergaard anførte, at en del af forvirringen stammer fra regeringens begrundelse om at ville efterleve en ny Europaråds-konvention, der forpligter til kriminalisering af tilskyndelse, rekruttering og oplæring til terrorisme. Men fordi man i Europarådet ikke kunne blive enige om en definition af, hvad terrorisme er, valgte man en »pølseskivemetode« og tog skiver ind fra en række gamle konventioner, der i virkeligheden handler om meget mere end terrorisme - sikkerheden for diplomater, luftfarten, søfarten, kernekraftanlæg, platforme på kontinentalsoklen, gidseltagning, terrorbombning, terrorfinansiering osv. De remses op i det nye forslags §114a, som Vestergaard sagde er blevet ulæselig selv for jurister. Dermed udløser en lang række ting, som ikke nødvendigvis har med terrorisme at gøre beføjelser fra de forskellige myndigheder, uden at der er taget nogen forbehold med hensyn til, hvilke menneskeretlige forpligtelser, der skal respekteres. Lovforslaget går ud over Europarådets formål, og Vestergaard advarede kraftigt imod at gennemføre §114a, som vil skabe et vidstrakt sumpområde, som man ikke kan kontrollere. Han gjorde opmærksom på, at der ikke er grund til hastværk, bl.a. fordi en række lande - Frankrig, Tyskland, Schweiz, Norge - ikke engang har underskrevet konventionen. Så Danmark behøver ikke være på forkant men kan tænke sig grundigt om.

Birgitte Kofod Olsen, leder af National Afdeling ved Institut for Menneskerettigheder, skulle fortælle om registrering i Danmark i forhold til i andre lande og om persondatahåndtering i forhold til privatlivsbeskyttelse. Kofod Olsen gjorde klart, at lovforslaget vil have nogle alvorlige konsekvenser for borgernes frihed og retssikkerhed. Hun påpegede, at der i de senere år er sket en kraftig intensivering af indsamling af oplysninger om borgerne indenfor områder som teletrafik, sundhed, udlændinge m.fl. Det har danskerne vænnet sig til som et grundelement i den danske

velfærdsstat, og hver for sig giver oplysningerne effektivitet, kvalitet og adgang til forskellige serviceydelser. Men kobler man de mange forskellige oplysninger får man helt tætte personprofiler af alle borgere - deres private og professionelle liv, vaner, præferencer, rutiner, formueforhold, sundhedsforhold osv. Nøglen til de oplysninger er CPR-nummeret. Og her er Danmark ifølge Kofod Olsen unikt. Tyskland og Holland har sikret sig, at der er et armslængde-princip mellem borger og myndighed, så man altid har kontrolmekanismer, der sikrer, at der ikke sker magtmisbrug. I England - som vi ofte sammenligner os med, fordi de har så mange overvågningskameraer - »stopper festen ved kriminalregistret«, mens alle offentlige data om en person kan hentes frem med den samme nøgle.

I det konkrete lovforslag er Kofod Olsen bekymret for den udvidede mulighed PET får til at indhente oplysninger fra luftfartselskabers bookingsystemer, hvor nogle af oplysningerne er følsomme og tilsammen fortæller meget om den person, der rejser. Derudover er hun bekymret for, at lovforslaget tilsidesætter det krav, der er i dag, om et konkret behov for at indhente oplysninger på en bestemt person til fordel for en generel overvågning alle rejsende. Af menneskeretslige hensyn kan man i dag ikke blot henvide til effektivitet og mere simple arbejdsgange for at indsamle personoplysninger. Det mest alvorlige er ifølge Kofod Olsen imidlertid tilsidesættelsen af domstolskontrollen - dvs. den judicielle kontrol, hvor politiet skal omkring retten og få en kendelse efter domstolen har foretaget en vurdering af nødvendighed og proportionalitet. Den vurdering lader man i det nye forslag være op til PET selv. Det, sagde Kofod Olsen, strider imod retsstatens grundlæggende princip. Til sidst påpegede hun det problematiske i, at forslaget f.eks. i forhold til teletrafik inddrager private aktører i en efterforskning, der ellers udelukkende har ligget hos politiet.

Anne-Birgitte Bjerre-Olsen repræsenterede Landforeningen af Beskikkede Advokater og fortalte om domstols- og parlamentarisk kontrol herunder erfaringer med juridisk og administrativ kontrol af efterretningsvæsenet. Hun konstaterede, at man som beskikket advokat ikke har nogen erfaringer med kontrollen af efterretningsvæsenet, men at man kan læse at Justitsministeriet fører kontrol med PET på vegne af regeringen, hvilket ifølge Bjerre-Olsen svarer lidt til at lade ræven vogte gæs, da regeringen ønsker at give PET større beføjelser. Bjerre-Olsen gennemgik de forskellige kontrolinstanser, hvor tavshedspligten i alle tilfælde hindrer offentlig debat. Folketinget fører kontrol via et udvalg med fem folketingsmedlemmer, hvis praktiske virke man ikke kender til offentligt - f.eks. hvor mange tidsmæssige ressourcer der afsættes, og om de har praktisk mulighed for at komme ud i krogene. Et særligt udvalg, Wamberg-udvalget, fører tilsyn med registreringer og videregivelse af personoplysninger. Bjerre-Olsen satte spørgsmålstejn ved, om udvalget ville kunne overkomme opgaven i og med, at det nye lovforslag giver PET mulighed for at lægge et ”sugerør” ind hos forskellige myndigheder og hente personlige, fortrolige oplysninger.

Man har i offentligheden heller ikke indsigt i domstolskontrollen, der f.eks. skal sikre borgerne mod uretmæssig telefonaflytning. Justitsministeriet har udpeget et lille udvalg af såkaldte 'tys-tys-advokater' på vegne af den PET ønsker at overvåge, men pga. tavshedspligt ved man f.eks. ikke, hvor ofte de har fået medhold i en protest. Med lovforslaget vil der ske en u hensigtsmæssig afsvækkelse af domstolskontrollen. Derimod var det ønskeligt at bibeholde det nuværende system, som hun sagde giver

en hurtigere og mere sikker domstolsprøvelse af indgreb, som kan gå ud over ikke-mistænkte personer - f.eks. aflytning af personer som mistænkte er i berøring med. Det nuværende system sikrer stadig PET mod at miste efterretninger, da de selv kan iværksætte en aflytning, hvis indgrebets øjemed ville blive forspildt af at afvente en forudgående retskendelse. Inden 24 timer skal PET herefter forelægge sagen for retten. Til sidst pegede hun på, at §110a, stk. 2 vil give PET mulighed for at skaffe sig oplysninger i videre omfang, også på straffebestemmelser, der ikke vedrører terror, og Bjerre-Olsen sagde, at der mangler en kontrol af om en hemmelig afdeling af politiet skaffer oplysninger til anden efterforskning under dække af terrormistanke.

Som afslutning sagde hun, at man ikke ved noget om samspillet mellem de forskellige kontrolorganer, og at det vil være fornuftigt med en undersøgelse af hele kontrolsystemet inklusiv af, hvordan man fører kontrol med efterretningsvæsnet i andre lande.

Jonas Christoffersen, adjunkt ved det Juridiske Fakultet på Københavns Universitet, dykkede ned i nogle mere konkrete punkter ved forslaget. Han sagde, at det ville være en god idé med bundgrænser, da PET ikke kun beskæftiger sig med farlige terrorangreb - dvs. at lægge et snit ind i de særlige beføjelser, så det kun er virkelig alvorlige kriminalitetsrisici, der er omfattet af PET's særlige beføjelser.

Et andet vigtigt punkt var, at man flere steder fraviger gældende kontrolforanstaltninger f.eks. ved indhentelse af oplysninger fra offentlige myndigheder, aflytning ved personkendelser i stedet for konkrete telefonkendelser, indhentelse af passageroplysninger fra flyselskaber, og teleudbyderoplysninger. Christoffersen sagde, at grundtanken bag er, at PET alligevel får oplysningerne, hvorfor man lige så godt kan fjerne kontrolforanstaltningerne. I stedet skulle man ifølge Christoffersen se på, hvordan man kan opgradere systemerne. Han mente, at de tre kontrolforanstaltninger - administrativ, judiciel, og politisk kontrol - spiller sammen på en meget dunkel måde og opfordrede til at se på andre landes systemer og specielt Tyskland, fordi det formentlig har det mest finmaskede og velfungerende kontrolsystem.

Christoffersen opfordrede kraftigt til at se en ekstra gang på PET's udvidede beføjelser til at hente oplysninger fra offentlige myndigheder og specielt på, at en forvaltningsmyndighed løbende skal sende oplysninger om en person over til PET. Det kaldte Christoffersen en meget vidtgående overvågningsbeføjelse helt uden om det retsplejemæssige system, som ydermere hverken er tidsbegrænset eller begrænset til særligt alvorlige kriminalitetsformer. Angående aflytning af en person frem for en bestemt telefon foreslog han at indføre en begrænsning, hvor PET skal begrunde, hvorfor man vil gå over til den brede beføjelse.

Til sidst sagde Christoffersen, at han på linje med andre ikke mener, at tidsbegrænsede 'solnedgangsklausuler' er en god idé, men at der skal en anderledes grundig evaluering af virkningerne af lovforslagets strafferetlige og efterforskningsmæssige konsekvenser til. Han foreslog en sikkerhedsclareet antiterrorkommission, som de næste 3 år på et meget konkret grundlag skal kunne følge med i, hvad PET gør sig af erfaringer, og hvordan kontrolinstanser fungerer i praksis.

Birthe Rønn Hornbech (V) spurgte til, om ikke gråzonerne ville gøre det vanskeligt at skrive et anklageskrift, hvortil Jørn Vestergaard svarede, at det kunne blive overordentligt svært med mindre man havde en meget klar sag i hvilket tilfælde man ikke har brug de bestemmelser, der er foreslået. Han fremhævede §114 c og d, stk. 1 om kriminalisering af rekruttering og oplæring til terrorisme, hvor det fortsat er uklart, hvad der skal til for, at en person har gjort sig skyldig eller vil gøre sig skyldig. Birthe Rønn Hornbech (V) spurgte også til det tyske kontrolsystem, hvortil Birgitte Kofod Olsen svarede, at man i Tyskland ikke har ét centralt personnummer som nøgle til samtlige oplysninger om én borger. Det tyske system er bygget op som lukkede siloer, så kun sundhedspersonalet har adgang til sundhedsoplysninger mens politiet har adgang til andre typer oplysninger. Som kontrol har man oprettet en parlamentarisk nedsat G10 kommission som har indsigt med hele efterretningstjenestens virksomhed.

Birthe Rønn Hornbech (V) spurgte ligesom Line Barfod (EL) og Anne Baastrup (SF) ind til tilfældighedsfund og bifangst - om man havde styr på i hvor høj grad PET kunne videregive oplysninger af kriminel art, som ikke havde med terrorisme at gøre til andre politiinstanser. Jonas Christoffersen svarede, at der er hele tre regelsæt involveret - persondatadirektivet, forvaltningsloven og retsplejeloven, som sætter nogle bestemmelser for hvornår tilfældighedsfund skal destrueres. Men hvor grænsen går i det nye lovforslag er ikke klart - et pejlemærke kunne være retsplejelovens regler, der siger at tilfældighedsfund f.eks. fundet ved en ransagning kun må bruges til anden kriminalitetsbekæmpelse, hvis strafferammen er over 6 år mens strafferammen er 1,5 år ved indgreb i meddelelshemmeligheden. Christoffersen ønskede, at man trawler området igennem og kapsler tilfældighedsfund under de særlige terrorbekæmpelsesbeføjelser ind i nogle meget høje bundgrænser f.eks. 6 år. På spørgsmål fra Peter Skaarup (DF) om, om Vestergaard kunne komme med et forslag til en bedre §114, anbefalede Vestergaard at kigge på den tyske lovgivning og henviste til en artikel, han havde sendt Retsudvalget i januar.

Tom Behnke (KF) ville vide, hvorfor det var et problem at udlevere luftfartspassagerlisterne uden domstolskontrol, når politiet i forbindelse med udlændinge og grænsekontrol kan få indsigt i passagerlister. Dertil svarede Kofod Olsen, at de to situationer ikke kan sammenlignes, fordi det ene handler om migrationskontrol, mens det nye forslag handler om at finde nogle ganske få personer på bekostning af en hel befolknings ret til frit at rejse uden at politiet kigger med. Endelig ville Line Barfod (EL) høre, om ikke det har en disciplinerende effekt, at politiet mht. aflytninger skal forbi en dommer og Bjerre-Olsen sagde, at hun mente det betød meget, fordi man skal argumentere for, hvorfor det er nødvendigt og for, at de betingelser, der er i retsplejeloven, er overholdt.

Teknologiske udfordringer og muligheder

Thomas Hegghammer, terrorforsker ved Forsvarets forskningsinstitut i Oslo, fokuserede på internettets betydning - hvordan radikale islamister bruger internettet, og hvorfor internettet er så stor en udfordring i terrorbekæmpelsen. Han fortalte, at radikale islamistgruppers brug af internettet er øget eksponentielt i de sidste 4-5 år bl.a. fordi al-Qaeda mistede sit fysiske mødested efter invasionen af Afghanistan. Hegghammer forklarede, at det internettet bruges til, også er skiftet siden 2001. Hvor man før åbenlyst rekrutterede og indsamlede penge til terrorisme

eller terrorvirksomhed over internettet, bruges det i dag mere til propaganda og information og mindre til taktisk kommunikation f.eks. mener man, at militante islamister er gået væk fra at bruge e-mail. Hegghammer fortalte, at internettet i dag har fire funktioner: Det er en kommunikationskanal for distribution af information fra aktive militante og radikale religiøse ledere til sympatisører og potentielle rekrutter. Det er et debatsted for religiøse, politiske og strategiske diskussioner mellem sympatisører og aktivister. Det fungerer som bibliotek for radikal ideologisk litteratur og audiovisuelt materiale. Og som det fjerde er det en database for teknisk og taktisk information, f.eks. om hvordan man laver en bombe. De mange let tilgængelige informationer på internettet har vist sig at spille en central rolle i de seneste angreb i London og Madrid, både ved at bidrage til radikaliseringen af de unge og ved at give teknisk information om, hvordan man laver bomber. Omfanget af internettet er enormt, og det er i sig selv en kæmpe udfordring at holde øje med alle sider, og samtidig er internettet dynamisk, så hvis man fjerner en side et sted, så dukker den måske op et andet sted. Rent praktisk er det ifølge Hegghammer også vanskeligt at finde personale, der ikke bare forstår sproget, men også de kulturelle religiøse referencer, som optræder på nettet. Der er også tale om et juridisk dilemma, fordi internettet først og fremmest er vigtigt i radikaliseringsfasen og ikke under selve operationen. Det betyder, at man må overvåge folk, som måske bare har surfet på nogle hjemmesider for at kunne identificere den overgang, der sker under radikaliseringsprocessen i retning af at blive militant. Til sidst advarede Hegghammer mod at overvurdere internettet og sagde, at menneskelig kontakt stadig er meget vigtigt i socialiserings- og radikaliseringsprocesser ligesom fysisk træning er vigtig for at lære at udøve vold.

Poul Bjørnholdt Løhde, formand for Foreningen af Politimestre i Danmark, forklarede om betydningen af overvågning for efterforskning og hvordan, lovforslagets tilpasninger kan gavne politiets arbejde. Løhde fortalte, at terror er en stor udfordring for dansk politi, og at opmærksomheden om Danmark er øget pga. deltagelsen i indsatserne i Irak og Afghanistan samt efter Muhammed-krisen. Et vigtigt element i forebyggelsen er, at politi og PET har de nødvendige efterforskningsværktøjer ikke mindst i forhold til at kunne foretage indgreb i meddelelshemmeligheden. Løhde gjorde klart, at man er oppe imod lukkede miljøer, der ikke taler med politiet, samtidig med at kommunikationsmulighederne er blevet enorme med f.eks. chat, e-mail, hotspots (trådløse internetadgange) i lufthavne, taletidskort m.m., der ikke længere er knyttet til en bestemt adresse. Den nye teknologi giver samtidig politiet nogle nye efterforskningsredskaber til at finde ud af hvem, der kommunikerer med hvem, hvornår og om hvad. Løhde påpegede et problem i, at telekommunikationen er på vej mod at blive sendt som ”pakker” (teknisk term for den måde som data transporteres på internettet) f.eks. internetbaseret kommunikation og IP-telefoni, der ikke nødvendigvis kan aflyttes sådan som systemerne er indrettet i dag, hvorfor man bliver nødt til at tage højde for det i lovgivningen fremover.

Løhde havde svært ved at følge kritikken af at aflytningen flyttes til personen frem for hver enkelt telefon. Han sagde, der stadig er dommerkontrol, som blot forelægges på et senere tidspunkt end i dag, og at grundbetingelserne for at foretage indgreb ved meddelelshemmeligheden fortsat er de samme. Desuden er det ifølge Løhde ikke nyt, at familiemedlemmer eller venner til mistænkte kan aflyttes. Derpå sagde han om tv-overvågning, at den har vist sig at have enorm værdi som opklaringsredskab, og

f.eks. i London var videoovervågning afgørende for at kortlægge terroristernes bevægelser op til udførelsen af angrebet. Det giver uvurderlig viden om, hvordan terrorgrupper opererer, som efterretningstjenesten kan bruge i deres analysearbejde. Løhde sluttede af med at sige, at udøvelsen af kriminel aktivitet i forbindelse med terror alene vil kunne afsløres ved en systematisk indsamling og analyse af oplysninger om de involveredes kommunikation, deres transaktioner og deres færden. Derfor skal politi og efterretningstjenestens efterforskningsredskaber tilpasses den teknologiske udvikling, og Løhde mente også, at det må være rimeligt, at udbyderne af kommunikations-, transaktions- og transportformer bruger tid, penge og ressourcer på foranstaltninger, der kan forebygge og opklare uønsket anvendelse af faciliteterne.

Ib Tolstrup, direktør i Telekommunikationsindustrien med TDC's telechef Mogens Ritsholm som bisidder, var glad for lejligheden til at videregive branchens synspunkter og kunne med det samme sige til Løhde, at branchen er meget bevidst om de ressourcer, man besidder og har over de sidste 9-10 år haft et godt samarbejde med politiet. Tolstrup sagde, at man godt forstår ønsket om at være pionér på aflytning af IP- og internettelefoni, men han gjorde opmærksom på, at f.eks. USA og Sverige indtil videre har afstået fra at gennemføre det. Omkostningerne til dette ene punkt af de 16 på teleområdet skønnes at koste 50-100 mio. kr., som operatørerne og deres kunder forventes at betale.

Tolstrup sagde, at proportion er et vigtigt aspekt at holde sig for øje og telekommunikation breder sig på flere og flere måder, som ikke går over en telefoncentral - f.eks. "peer to peer" kommunikation på internettet som Skype. Det betyder, at meget går udenom udbyderne, også f.eks. i forhold til e-mail, hvor ca. 90% afsendes fra private virksomhedsservere, som selv varetager posttjenesten. Tolstrup sammenlignede det med at bygge et hegn rundt om sin have og sagde, at det ikke hjælper noget, hvis hegnet mangler på et større stykke.

Derudover efterlyste Tolstrup en klar opgavefordeling mellem politi og teleudbydere og mente ikke, at branchen skal til at snuse i e-mail og se hvem der underskriver, eller hvem der får kopi. Det ville ikke bare være forkeret, men det ville også blive dyrt.

Tolstrup gjorde også opmærksom på, at der havde sneget sig ting ind i lovforslaget, som umuligt kan gennemføres, f.eks. et krav om teleobservation - at følge en telefon fra mast til mast - og måle afstanden fra en mast til en telefon. For at sikre kvaliteten og lødigheden i forslaget, måtte det pointeres, at det foreslåede ikke var muligt.

Med hensyn til logning på internettet var Tolstrup bekymret for at gå i spidsen i EU, fordi det i telebranchen nemt kan være en farlig blindgyde, som ender med at blive meget dyr. Her opfordrede han myndighederne og politiet til at betale deres del af kagen, fordi det ellers er meget nemt og gratis at komme med store ønsker, hvis man ikke har det økonomiske ansvar. Især når man med forslaget stiller krav ud over internationale krav i EU må politiet eller myndighederne selv betale. Til slut udtrykte Tolstrup håb om at branchen blev betragtet som myndighedernes kvalitetssikringsafdeling.

Tanja Krabbe fra Digital Rights fortalte om lovforslagets betydning for borgernes hverdag. Forslaget vil øge den generelle overvågning med mere tv-overvågning, og ifølge Krabbe vil PET få en "sonde" fra de offentlige registre og nærmest kunne

”surfe” rundt i offentlige registre i Danmark. Hun påpegede, at der ikke blot kommer meget mere overvågning, men at den også vil tage et skift fra kun at gå efter forbrydere til at holde sig generelt orienteret om, hvad almindelige mennesker går og laver for det tilfælde, at de skulle begå noget kriminelt.

Krabbe stillede herefter spørgsmål ved fire gennemgående udsagn i debatten. Det første er, at det skulle være nødvendigt med nye overvågningsmuligheder på grund af den teknologiske udvikling. Krabbe sagde, at man burde nuancere dette kraftigt, da IT også skaber bedre muligheder for at spore folk, og man i dag nærmest har rød maling under fødderne når man bevæger sig rundt i det danske samfund - dankort, internetavis, mobiltelefon osv. registreres. Krabbe var enig i, at politiet skal have gode vilkår for at finde terrorister, men påpegede, at der er nogle vigtige grunde til, at almindelige uskyldige borgere ikke skal overvåges.

Det andet udsagn er, at overvågning ikke er noget problem, hvis man har rent mel i posen. Krabbe sagde, at overvågning skaber utryghed, som kan få folk til at ændre adfærd og i sidste ende skabe en almen tilstand af paranoia, hvor alle hele tiden må opføre sig, som om de blev overvåget. Hun pegede på overvågningskameraer, som minder folk om truslen, at usikkerheden om hvem, der læser ens oplysninger, kan betyde, at man undlader at oplyse ting til sin læge, at frygt kan afholde folk fra at gøre helt lovlige ting som f.eks. låne en bog om Afghanistan på biblioteket eller læse de islamistiske hjemmesider på nettet osv. Krabbe understregede vigtigheden af at have et privat frirum for at blive afklaret omkring religion, politik, seksualitet mm. Hun sammenlignede med stemmeboksen, hvor man skal være alene og sagde, at der ville man jo aldrig stille en politimand sammen med den som skulle stemme. Det tredje udsagn er, at vi stoler på politiet og så længe man ikke ved, at de kigger, bliver man ikke stresset. Krabbe sagde, at uanset hvor troværdige og dygtige politimænd er, så vil der altid være en større risiko jo flere oplysninger, der er samlet og jo flere mennesker, der har adgang til dem. Krabbe sagde om udenrigsminister Per Stig Møllers spritdom, hvor adskillige politimænd havde været inde og undersøge sagsmappen for sjov i en database, hvor de ikke havde noget at gøre. Hun sagde også, at politifolk også har naboer og bekendte, som bliver utrygge jo bredere kreds af personer, der vil få adgang til deres oplysninger.

Det sidste udsagn er, at lidt mindre frihed er den pris, man må betale, for at undgå terror. Det var Krabbe helt uenig i, bl.a. fordi det er meget uvist om det virkelig er muligt at undgå terror ved overvågning. Hun sagde, at dem, som virkelig har noget at skjule og bare er en lille smule teknisk kyndige, ville kunne skjule sig for overvågningen mens de uskyldige borgere så registreres alle steder. Hun afsluttede med at sige, at det, at vi begrænser vores frihed, er at gå terroristernes ærinde - det er helt centralt, at vi holder fast i et åbent samfund.

Line Barfod (EL) ville gerne have Hegghammers bud på, om en total overvågning var nødvendig. Hegghammer svarede, at man i hvert fald skulle gøre mere for at følge med i, hvad der sker på de radikale islamistiske hjemmesider, men at det krævede ret store forkundskaber, og f.eks. anslog han, at det internationale forskermiljø med ekspertise i radikal islamisme består af blot 20-30 forskere. Om man bør satse mere offensivt på overvågning af borgere generelt var et politisk spørgsmål, som han ikke kunne svare på. Men han sagde, at det at observere internettet og identificere overgangspunkterne i radikaliseringsprocessen vil have stor efterretningsværdi. På den anden

side har det også store etiske og økonomiske omkostninger, og i forskningsmiljøet er der stor uenighed om hvor vigtig internettet er i rekrutteringen - i England siger man, at det ikke har betydning i forhold til menneskelig kontakt, mens politiet i Holland siger, at de har flere eksempler på folk der er blevet radikaliseret gennem internettet. Flere spurgte til, om man får noget ud af f.eks. telelogning og generel overvågning, eller om det giver befolkningen en falsk tryghed. Løhde sagde, at et eksempel på, at det virkede, var, at terroristerne ikke længere brugte e-mail, fordi det har været med til opklaring af sager.

Tolstrup sagde, at teknologien rakte langt, og at man skulle bruge den. Men der var også begrænsninger, f.eks. idet at branchen er international, så hvis man slår ned indenfor en jurisdiktion, flytter de kriminelle bare et andet sted hen. Mogens Ritsholm supplerede med, at vi aldrig vil få det fulde overblik, og at televerdenen bevæger sig imod, at udbydere ikke har styr på, hvad der foregår - det har kun brugerne selv. Både Elisabeth Arnold (RV), Tom Behnke (KF) og Morten Bødskov (S) anførte, at Tanja Krabbe overdrev i sin fremstilling af PET's nye muligheder i forhold til indhentning af oplysninger fra offentlige myndigheder, hvilket hun afviste. Birthe Rønn Hornbech kommenterede til Løhde, at den af hans kolleger, som er mest belastet af at skulle indhente retskendelser foretrækker at systemet forbliver som det er, hvor retten har ansvaret og ikke ham, hvortil Løhde svarede at han blot ikke fandt forslaget så betænkeligt som andre, men ville leve med det hvis det fortsatte som i dag.